

O'QITUVCHINING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISH MASALALARI**Joldashova Go'zal O'tkir qizi****Tilavoldiyev Shoxrux Muxtor ogli***Toshkent viloyati Bo'stonliq tumani**1-son kasb hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'lim ustalari*

Annotatsiya: *O'quv-tarbiya ishlari jarayonida eng yuksak natijalarga erishib, faoliyatining yuksak darajada baholanishini hamma o'qituvchi-pedagog xoxlaydi albatta. Bunday natijaga esa uning pedagogik mahorati orqali erishiladi. Ushbu maqolada o'qituvchining pedagogik mahorati, uni oshirish masalalari, ta'lim tarbiya berishda muhimligi haqida mulohaza yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *pedagogik mahorat, ta'lim, tarbiya, qobiliyat, faoliyat, o'qituvchi, istedod, ijodkorlik, metod, tajriba.*

Biror kasbning haqiqiy ustasi bo'lish uchun kishida tabiiy qobiliyat, ma'lum jismoniy va ruhiy xislatlar jo bo'lishi kerak. Pedagogning o'qituvchilik faoliyatini, yoshlarni o'qitish va tarbiyalash ishini samarali bajarishi, ota - onalar va bolalarning izzat - hurmatiga sazovor bo'lishi uchun ham unda qobiliyat, mahorat, qiziqish bo'lmog'i lozim. Muvaffaqiyatli ishlash uchun har bir o'qituvchi pedagogik mahoratga ega bo'lishi zarur. Pedagogik mahorat egasi oz mehnat sarf qilib katta natijaga erishadi. Ijodkorlik uning hamisha hamkori bo'ladi. Pedagogik ishga qobiliyatli, iste'dodli kishidagina pedagogik mahorat bo'lishi mumkin.

O'qituvchi pedagogik mahoratini oshirish uchun o'z - ustida ishlashi, tinmay izlanish, zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida ish olib borishi lozim.

Pedagogik texnologiyada o'qituvchining metodik mahorati muhim ahamiyat kasb etadi. O'quv - tarbiyaviy jarayonni ilmiy asosda qurish o'qitishning axborot vositalaridan va didaktik materiallardan, ta'limning faol metodlaridan keng foydalanishga asoslangan o'qituvchi, o'quvchilarning birgalikdagi faoliyatiga zamin yaratadi.

O'qituvchining pedagogik mahoratini doimiy oshirib borish va uni rivojlantirishda ta'lim muassasasidagi metod birlashmalar hamda fan kafedralarning xizmati katta. Metod birlashmalarda o'qituvchilar fikr almashadilar: o'zaro kuzatilgan darslar muhokama qilinadi. Yosh va tajribasiz o'qituvchilarga maslahatlar uyushtiriladi, ilg'or tajribalarni keng ommalashtiradilar.

Pedagogik ijodkorlik manbai — bu pedagogik tajribadir. Pedagogik tajriba muammoli vaziyatlarga juda boydir. Ilg'or pedagogik tajriba deganda biz o'qituvchining o'z pedagogik vazifasiga ijodiy yondashishni, o'quvchilarning ta'lim tarbiyasida yangi, samarali yo'l va vositalarni qidirib topishini tushunamiz.

Ilg'or pedagogik tajriba o'qituvchi tomonidan qo'llaniladigan ish vaqti va usullari, uslub va vositalaridir. Ular vositasida o'quv — tarbiyaviy ishlarda eng yuqori natijalarga erishiladi. Ilg'or pedagogik tajribani o'rganish, unga asoslanib yangi pedagogik hodisa va qonuniyatlarni ochish o'quv tarbiya jarayoniga sifatli o'zgarishlar kiritadi. O'quvchilarning bilish faoliyatini boshqarish, yangi ko'rinishdagi o'quv jarayonini modellash tirish muammolarini yechishga sabab bo'ladi.

Fan — texnika taraqqiyoti o'qituvchining ijodkor bo'lishini, fanning muhim muammolari yuzasidan erkin fikr yurita olishi, fan yutuqlarini o'quvchilarga yetkaza olishi va nihoyat o'quvchilarni ham ijodiy fikrlashga, tadqiqot ishlariga o'rgata olishini talab qiladi. SHuning uchun o'qituvchi avvalo tadqiqotchilik malakalarini egallashi zarur. O'qituvchi ilmiy tadqiqot ishlari olib borishi davomida omillarni to'playdi, tahlil qiladi, ular asosida xulosalar chiqaradi. U fan xulosalaridan o'zining amaliy faoliyatida foydalanish jarayonida hozirgi zamon o'qituvchisi uchun zarur bo'lgan juda muhim fazilatlarni egallaydi.

Pedagogik mahoratni ilmiy - asosda tashkil etish mazmuni ancha keng tushuncha bo'lib, unga avvalo, xodimlarning malakasi, qobiliyati va qiziqishlarini hisobga olgan holda ularni to'g'ri tanlash va joy - joyiga qo'yish, qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishda qo'llanilayotgan usullar tizimini uzluksiz takomillashtirish va ta'lim - tarbiya jarayoniga texnika vositalarini joriy etish masalalari kiradi.

Ta'lim metodlaridan foydalanishning samaradorligi va muvaffaqiyati ular o'quvchilar mustaqilligi va ijodiy faolligini rivojlantirishga qanchalik yordam berishiga bog'liq. O'qituvchi o'quvchilarga mustaqillik ko'rsatish uchun sharoit yaratsa, o'quvchilar bilimlarini bamisoli o'zlari olayotgandek tuyulsa, mazkur metod samarali bo'ladi.

Ta'lim metodlarida o'qituvchining qiyofasi, uning dunyoqarashi, uning psixologik - pedagogik, metodik va maxsus ilmiy tayyorgarligi namoyon bo'ladi. Xuddi ana shu omillar ta'lim metodlarining samaradorligini belgilaydi. Muayyan metod yaxshi tayyorgarligi bo'lgan o'qituvchida o'z afzalliklarini namoyon qilsa, tayyorgarligi zaif bo'lgan o'qituvchida shu metodning o'zi salbiy jihatlarini namoyon qiladi. SHu sababli ta'lim metodlari samaradorligini oshirish uchun o'qituvchining tayyorgarlik darajasi prinsipial ahamiyatga ega.

O'qituvchi ijodiy pedagogik faoliyati va o'quvchilar ijodiy faoliyatining ta'lim metodida o'z ma'lumoti, madaniyati, kasbiy tayyorgarligi darajasini qanchalik aks ettirishiga bog'liq. Bunda ijodiyot uchun qancha imkoniyatlar bor.

Bilim faoliyati xususiyatlarini, uning ziddiyatlarini o'qituvchining anglab olish izlanish xarakteridagi o'quv vaziyatini shakllantirishi va ularni hal etish jarayonini boshqarish imkonini beradi.

Ilg'or o'qituvchilarning ish tajribasi ta'lim metodlarini takomillashtirishga katta ta'sir ko'rsatadi. Bunday tajribani umumlashtirish va yoyish o'quv jarayoni sifatini oshirishning muhim shartidir.

O'qituvchilar mehnat faoliyati jarayonida o'z ishlarining chinakam ustalariga aylanadilar. Sog'lom fikr yurituvchi har bir kishi mahoratli tarbiyachi bo'la oladi, mahoratga tajriba hamda fikr yuritish orqali erishiladi.

Pedagogik faoliyatning asosi kasbga oid bilimlardir. U faqatgina o'z predmetini emas, balki pedagogika va psixologiyaga doir bilimlarini o'zlashtirishi va ularni muntazam to'ldirib borishi lozim. Ilmiy psixologik — pedagogik bilimlar sistemasining mavjudligi o'qituvchiga faqat o'z sinfini hamda ayrim o'quvchilarni o'rganish va ularning to'g'ri tavsifnomasini tuzishgina emas, balki o'quvchilar jamoasi bilan va uning hap bir a'zosining rivojlanishi istiqbollari ham belgilash imkonini beradi. O'qituvchi tarbiyachining amaliy faoliyati bu ko'plab pedagogik vazifalarni beto'xtov hal qilishdir. O'zining kasbga doir bilimlar to'plamidan ijodiy foydalangan o'qituvchigina ularni muvaffaqiyatli hal etishi mumkin.

Pedagogik odobini egallash o'qituvchidan o'z ustida puxta, o'ylab ishlashni talab qiladi. O'qituvchi o'z hatti - harakatini doimo nazorat qilishi, qarashi, ishorasi bilan o'quvchilar hatti - harakatiga o'z munosabatini bildirib bilish kerak. Ya'ni pedagogik odobi o'qituvchida o'z tuyg'ularini ifoda qilishning sof tashqi malakalari mavjud bo'lishini ham nazarda tutadi. Malakalarning bunday majmui pedagogik mahoratning tarkibiy qismi bo'lib, u pedagogik texnikasi deb ataladi. O'qituvchining pedagogik mahorati, uning intellekti va madaniyatiga jiddiy e'tibor beriladi va bu o'rinda o'qituvchi o'z pedagogik mahoratini, kasbga doir vazifalarni hal qilish qanchalik qo'lidan kelishini doimo tekshirib borishi, bola ongi hamda qalbiga eng yaxshi yo'llarni axtarishi talab etiladi. O'qituvchi o'quvchilarga o'z hatti - harakati, turmush tarzi, o'z qiyofasi va bilimi bilan ta'sir qiladi. Uning madaniyati, haqgo'yiligi va ma'naviy sifatleri o'quvchilar tomonidan har xil tarzda qabul qilinadi. SHuning uchun ham o'qituvchi u qaysi fanni olib borishidan qat'iy nazar, o'quvchilar uchun ma'naviylik murabbiysi, taqlid uchun yuksak namuna, o'rnak bo'lishi kerak.

Kishilik jamoasi paydo bo'lgan davrdan boshlab inson hech qachon yolg'iz yashay olmagan. Jamoani tashkil qilishi va uning tarbiyaviy ta'sirini nazariy va amaliy asoslari, mutafakkir va olimlar tomonidan o'rganilib, ilmiy tadqiqot ishlari olib borilgan. Tarbiyachining navbatdagi vazifasi bolalar jamoasini tashkil qilish, tarbiyalash va jipslashtirish borasidagi nazariy bilimlarni o'zlashtirib, ilg'or tajribalarga suyanib, o'quvchilarni tarbiyaviy jarayonda o'rtoqlik, do'stlik, o'zaro hamkorlik, hamjihatlik, o'z - o'zini tarbiyalash mahoratini o'zlashtirishdan iborat. Ular:

- sinf boshlang'ich jamosini tarbiyalash va ularda o'zaro munosabat aloqalarini yaratish;
- o'quvchilar kundalik faoliyatlarining hamma qirralarini jamoada jipslashtirish;
- shaxsiy manfaatdan jamoa manfaatini yuqori qo'yishga o'rgatish;
- jamoada bir - biriga mehr- oqibat, muruvvat va saxiylik, do'stona hamkorlik mavjud bo'lsa, u katta tarbiyaviy kuchga aylandi.

O'qituvchi yoshlarga ta'lim — tarbiya beruvchi insondir. O'qituvchida o'qituvchilik kasbiga xos layoqat, qobiliyat bo'lmog'i darkor. Avvalo u bolalarni sevishi, ijodkor, ishbilarmon bo'lishi, ma'naviy barkamol bo'lishi, dunyoviy bilimlarni mukammal egallagan bo'lishi lozim.

O'qituvchi o'quvchilarga ta'lim — tarbiya berar ekan, avvalo, uning o'zida tarbiyaviy hislatlar tarkib topgan bo'lishi darkor. O'qituvchi odobli bo'lishi kerak. Uning odobi, madaniyati yuksak bo'lsagina, odamlarga nisbatan mehribon, sahovatli bo'la oladi, uni hamma hurmat qiladi. Buning uchun ochiq ko'ngil, qat'iy bo'lishi, o'zini tuta bilishi, bardoshli bo'lishi kerak. Bolalarga nisbatan talabchan bo'lish bilan birga o'z shaxsiga tanqidiy nuqtai nazardan qaray olishi kerak.

O'qituvchi pedagogik etikaning normalarini o'zlashtirib olishi, tajribada qo'llashi, o'zining dunyoqarashi va ahloqiy tajribasi bilan taqqoslashi lozim. Fikrlash va his etish, turmushda sinab ko'rish natijasida pedagogik etikaning qoidalari o'qituvchining o'z e'tiqodiga, intilishiga, o'z ahloqiy sifatiga aylanadi.

Bu ahloqiy e'tiqod o'qituvchining dars berish jarayonida, tarbiyaviy ishlarda, o'quvchilar va boshqa kishilar bilan munosabatlarda, muomalasida, kundalik turmushda o'zining shaxsiy namunasi bilan ahloqiy ta'sir o'tkazishda ko'zga tashlanadi.

O'qituvchi ahloqining natijalari uning yoshlarga ahloqiy ta'sirining samaradorligida namoyon bo'ladi. SHaxs ahloqini xarakterlaydigan belgilaridan biri ma'suliyatdir. O'qituvchining ma'suliyati - ma'suliyat tushunchasining butun mazmunini saqlagan holda o'qituvchining faoliyati va ta'lim — tarbiya jarayonining aniq vazifalarini ham o'z ichiga oladi. O'qituvchi zimmasiga bola shaxsini har tomonlama kamol toptirish ma'suliyati yuklanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shavkat Mirziyoyev. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent. "O'zbekiston" 2007.
2. O'.Tolipov, M.Usmonboyeva Pedagogik texnologiyalarning tadbqiqiy asoslari.
3. A.Xoliqov. Pedagogik mahorat. T.: Iqtisod-Moliya. 2011
4. Azizxodjayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat.
5. S.Nishonova. Komil inson tarbiyasi. Toshkent. 2003-yil